

happij.

72.

dikanten
r Kerken

OP!!!
NTEN

VOORRADEN.

SLECHTS f 3.-

NT.

SCHRIJVERS.

POTGOEDKOOP.

dal. Odilia. Roman.

elukkig meisje. 2 Dln.

de Brum. Handboek

ing der stijl en

elsprekendheid.

gh. Bandgenooten.

boek met 4 Platen.

esc. Krijgsman en

ts. Jongensb. met

ad. Onder de Palmen.

ig. prijs f 1.90.

100 Evangeliele-

Zang en Orgelmusiek.

Brink. Oost-Indische

leeren. Roman. 2 Dln.

Reishierinneringen

2 Deelen.

De schoone Bouw-

boek met 154 illustr.

toote Boek der Kaart-

tafels en Gezelschap-

Avonturen in Oost

Jongensboeken met Pl.

shuys. Dagboek. 200

pr. f 2.50.

Vard. Zeldzaam moec

Bladz.

an. Stadsmenschen.

en jong leven.

ig. 116 Milt. Roman.

ek. 350 Bladz. vroeger

y. Roggen. Tubercu-

lancische Roman. 243

Donatienne. Koulan

Franchise Uitg.

fuss. De Verloren

innee Roman.

en en Carrot. Onze

leiding van Maalheden

in 30 ct. per persoon.

Eén Nummer voor

er dan 6 Nummers

bezending franco na

Amsterdam:

ING

IXe eeuw.

IE PLAATS".

O.

OR

EL-

IXe eeuw.

In prachtband

f 2.90

den Uitgever

TERDAM.

De Heraut

voor de

Bereformeerde Kerken in Nederland.

Het nadrukken van den inhoud van dit blad is verboden overeenkomstig de Wet op het Auteursrecht.

Zondag 30 April 1916. N°. 1997.

Dit blad wordt geregeld des Vrijdags aan de geabonneerden verzonden.
Bijdragen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van dit blad betreft, te adresseren aan de REDACTIE. Abonnementen worden aangenomen door de ADMINISTRATIE. Bureau: Warmoesstraat 96, te Amsterdam.
Inzendingen, die later dan Dinsdag v. namiddags te 12 uur worden ontvangen, kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen.

Abonnementsprijs: franco aan huis, per drie maanden f 1.20, voor België per jaar f 5.30 bij vooruitbetaling, voor het verdere Buitenland en Ned.-Indië per jaar f 6 bij vooruitbetaling. Afzonderlijke nummers f —.10. Abonnementen worden aangenomen door het Bureau te Amsterdam, Boekhandelaars, Postdirecteuren enz.
Advertentie: van 1 tot 8 regels f 1.20, voor elke regel meer f —.20.
Aanvragen en vermelding van lieftogaven f —.12 per regel.

Van de Volending.

CCVII.

ZESDE REEKS.

XXX.

Spreekt naar het hart van Jeremia, en roept haar toe, dat haar strijd vervuld is, dat hare ongerechtigheid verzoend is, dat zij van de hand der HEERE dubbel ontvangen heeft voor alle hare zonden.
Jesaja 40: 2.

De uitkomst van nader onderzoek bleek alzoo te zijn, dat de vooruitverklaring van bepaalde gebeurtenissen, die eerst veel later volgen zouden, volstrekt niet een lager staande soort van profetie was, maar veel eerder de hoogste. In zulk een aankondiging door Jesaja van de verlossing die aan Israël door Koning Cyrus van Perzië eerst bijna twee eeuwen na Jesaja's zienschap zou te beurt vallen, sprak toch de hoogste bereikbare gemeenschap tusschen het bewustzijn Gods en het bewustzijn van den Profeet. Het was de Goddelijke voorwetenschap, die in het bewustzijn van den Profeet indroeg, en dit gebruikte als zijn instrument, om het volk des Heeren in zijn bangten nood te troosten en staande te houden. Ook de taal waarin niet alleen Jesaja 40 en v.v., maar ook Jesaja 43 vervat is, toont hoe 't hier God zelf is, die uit het volle bewustzijn van zijn Goddelijke voorwetenschap door en in het menselijke profetisch bewustzijn van den Zieners spreekt. Hierop nu moest hier met bijzondere nadruk gewezen worden, om wel te doen uitkomen, hoe in Jesaja's Godspraak de voltooide, de hoogste en complete profetie tot openbaring is gekomen. Elk zelfstandig verschijnsel dat organisch zich uit een kiem voortbeweegt, bereikt eindelijk zijn hoogste punt, en in dat hoogtepunt komt zijn volheid uit. Dit nu was, wat de profetie betreft, het geval in Jesaja. In hem bereikte de Goddelijke profetie haar hoogste spits. Verder is ze nimmer gekomen. Hooger kon ze eerst door Christus zelf worden opgetuigd. In wat daarentegen na Jesaja in Israël opkomt, daalt 't reeds bij Jeremia, neemt het reeds vreemde elementen in zich op bij Ezechiel, en treedt ze bij Daniel op in geheel vreemd gewaad. Vraagt ge dan ook, in wien de voltooide profetie, gelijk die onder Israël optrad, haar hoogsten, onverbleekten luister droeg, dan verwijst elk kenner van de Heilige Schrift u als vanzelf naar Jesaja, en kan het voor ons besef niet anders, of hij moet ook in de reeks der Schriftuurlijke boeken, voor wat de profetie betreft, vooraan staan. Als ge wien ook vraagt, in welke profetie hij voor zijn eigen ziel het meest genoten heeft, dan aanzelt niemand een oogenblik, maar noemt een ieder u aanstonds den glorierijken naam van dezen geestelijken Zieners. En dit nu moest, waar hier de Volending aan de orde is, met kracht op den voorgrond worden gesteld. De compleetheit, de volkomenheid en de geestelijke hoogte van Jesaja's profetie, komt juist daarin het duidelijkst en op de meest beslissende wijze uit, dat Jesaja de profetie is, die ons op de schitterendste wijze de Volending op de nieuwe aarde onder den nieuwen hemel in zijn vergezichten aanschouwen doet.

Niet ten onrechte is reeds voorlang opgemerkt, dat het register der profetie ons in Jesaja 40:2 geboekt staat. Op drieërlei tocht wordt daar gewezen, en drieërlei moet aan Jeremia worden toegevoegd: 1o, dat haar strijd vervuld is, 2o, dat hare ongerechtigheid verzoend wordt, en 3o, dat ze dubbele boete had te doen voor al hare zonden. Aan dit hier door Jesaja zelf gegeven program voldoet dan ook wat heel zijn Godspraak ons leert, mits ge Jesaja 40-66 er als eigen deel van het geheel bijneemt. Wie het aandorst om dit tweede deel aan Jesaja als schrijver te ontzeggen, keurt niet alleen zijn profetischen arbeid af, maar maakt ze tot een onvolledigen vrucht. De echte Israëlitische profetie kan zich niet tot haar hoogtepunt ontwikkelen, of de profetie van de Volending moest er het slot van zijn. Dit nu is het wat juist in het tweede deel van Jesaja ons toekam. Daar toch heeft 't in Jesaja 65: 17: "Want ziet, ik schep nieuwe hemelen en een nieuwe aarde, en de vorige dingen zullen niet meer gedacht worden en zullen in het hart niet opkomen." En nogmaals in Jesaja 66: 22: "Want gelijk die nieuwe hemelen die nieuwe aarde, die ik maken zal, voor mijn aangezicht zullen staan, spreekt de Heere, alzoo zal ook ulieder zaad en ulieder naam staan, en het zal geschieden, dat van de eene nieuwe maan tot de andere alle vleesch komen zal om te aanbidden voor mijn

aangezicht." Dit nu reikt verre over Golgotha en over de Hemelvaart en over de Verrijzenis heen. Het is dit stuk van Jesaja's profetie waarin voor 't eerst de rijkste teelt der profetie onder Israël uitkwam. Eerst door wat hier in 't vergezicht getoond wordt, vertoont zich u de eendellige afloop aller dingen. Israël zal aan alle volk, d. i. aan heel 't menschelek geslacht, de palm der eindoverwinning over alle zonde en breuk met den Heilige toereiken. Onder alle volken zal de strijd en worsteling tusschen het Heilige in God en het demonische uit Satan doorgaan. En ter bestender ure, op den door God daarvoor bepaalden tijd, zal eens en stoffelijk en geestelijk al wat ten verdere gaaf, wegzinken, maar om dan ook, als de voltooid vrucht van almachtige genade, een geheel nieuwe orde van zaken tot aanzijn en 't licht te doen treden, die niet klaarder kon worden aangeduid dan door de profetie van een 'nieuwe aarde onder een nieuwen hemel'. De voltooide en complete profetie kan niet eindigen bij het Kruis en de Verrijzenis, ze moet tot aan de Volending voortschrijden, en zoo vinden we ook hier, ten eerste dat in Jesaja de profetie haar voltooiding bereikt, en in verband hiermede, dat de profetie van Jesaja de Volending moest insluiten. Daar nu deze Volending niet in Jesaja 1-39, maar eerst in Jesaja 40-66 uitkomt, zoo blijkt ook hieruit, dat de Schrift havent, en den organischen samenhang van de profetie niet versta, wie er ook maar van verre aan denkt, om wat hoofdstuk 40-66 ons ter kennisgeving bieden, aan Jesaja te ontzeggen.

Deze eenheid en samenhang van de twee deelen van Jesaja's Godspraak sluit intusschen in het minst niet in, dat beide deze hoofddeelen een geheel gelijk karakter zouden vertoonen. Veeleer vertegenwoordigen beide deelen een geheel verschillend type, en al vullen ze elkander aan, toch zijn ze in aard en soort geheel onderscheiden. In het eerste deel van Jesaja's Godspraak richt zich de profetie in hoofdzaak op de gesteldheid van zaken in de Assyrische periode, waarin Jesaja zelf leefde, waarin hij als actief profetie optrad, en zelf in het vorstelijk paleis aan de behartiging en bereddering van zaken deelnam. In de periode van Jesaja's leven, waarop het eerste deel van zijn Godspraak doelt, schuilt hij niet stil weg in zijn woning, maar staat hij op den voorgrond. Hij neemt deel aan de behandeling van de politieke zaken, en zelfs bij de internationale worsteling, die vooral onder Hiskia intrad, is Jesaja meer dan een president-minister, hij is de geestelijke raadsman van den Koning, en de Koning neemt telkens tot Jesaja zijn toevlucht. Heel anders daarentegen is het in het tweede deel van zijn profetie. Van deze profetie blijkt zelfs op geenerlei wijze, dat Jesaja ze op de publieke markt voordroeg. Veeleer maakt Jesaja 40-66 den indruk, dat Jesaja zich uit het publieke leven had teruggetrokken, en misschien eerst na Hiskia's wegsterven en na Manasse's optreden, in zijn eigen woning in de benedendstad vertoevende, deze eenig rijke Godspraak van zijn God ontvangen en te boek gesteld heeft. Is deze gissing juist, dan zou zich hieruit tevens verklaren, uit wat oorzaak in dit tweede deel van Jesaja's profetie, het standpunt niet genomen wordt in het wezenlijke leven, gelijk dit te Jeruzalem zich nog voortbewoog, maar in de periode die eerst daarna zou komen. Bij deze tweede reeks heel andersoortige profetieën moet dan ondersteld, dat Jesaja, reeds tot hoogen ouderdom opgeklimmen, in de eenzaamheid van zijn afgelegen woning als ware het verast, is door een nog machtiger inspiratie dan vroeger hem ten deel viel, en dat het hem gegund werd, deze nieuwe, in heerlijkheid alles te boven gaande Godspraak, zoals ze in hem opkwam, als vrucht van wat God in hem wrocht, te boek te stellen, en in geschrifte bij zijn sterven achter te laten. Waar hij zelf er op wijst, hoe (zie hoofdst. VIII: 16) ten slotte zijn profetisch getuigenis zou zijn toe te binden onder zijn leerlingen en het in kleinen kring te verspreiden mag als vrij zeker worden aangenomen, dat Jesaja dit tweede deel van zijn Godspraak, dat een geheel intiem karakter droeg, zelf te boek heeft gesteld, het met de schriftelijke nalatenschap van zijn vroegere Godspraak tot een geheel heeft saamgevoegd, en aldus voor zijn sterven het geheel van zijn Godspraak als een rijke erfenis aan zijn getrouwen heeft achtergelaten.

Alles maakt dan ook den indruk, dat de Godspraak van Jesaja niet door een ander, maar door hem zelf als nalatenschap voor het volk des Heeren zijn bijeen gebracht.

geordend en tot een geheel verbonden. Dat dit ook bij andere profeten zich zoo toedroeg, is aan ge 't wijfel onderhevig, maar ook bij Jesaja mag dit als zeker worden aangenomen, en dit te meer, daar in de saamstelling en bijeenvoeging van Jesaja's Godspraak zoo in het nog loopende orde heerscht. Telkens ontwaart men in het Oude Verbond hoe zekere cijfers, die daarin voorkomen, een meer dan oppervlakkige betekenis hebben. Voor ons duiden die cijfers schier uitsluitend op zekere enkele dingen en hun samenvatting in meerderheden. In de Schrift daarentegen blijkt duidelijk, dat de cijfers een dieper zin hebben, gelijk deze gedachte dan ook niet zoo zelden onder de heidensche volken doordrong, en er zelfs een wijsgeer, Pythagoras, is opgekomen, die in de cijfers den grondslag van alle zich bewegende leven stelde. Doch zonder hierop nu verder in te gaan, leest wat ons te ver zou afleiden, komt 't in de Schrift toch telkens uit, hoe aan enkele cijfers zekere Goddelijke uitdrukking kleefte, terwijl andere cijfers tot een lagere orde der dingen schijnen te behoren. Ieder Christen voelt dit in het cijfer drie, dat van Gods heilige Drie-eenheid zijn Goddelijk merk ontving. Tegenover dit Goddelijk stempel van het getal drie maakt dan het getal vier den indruk van tot het aardse te behoren. Denk slechts aan de vier windstreken van oost en west, noord en zuid. Tellen we nu die 1 en 4 bij elkaar op, dan verkrijgen we het getal zeven, dat ons verkondigt, als de bijeenvoeging van het Goddelijk cijfer drie met het aardsche cijfer vier. En behalve deze opvallende die het essentieel doet uitkomen, staat dan daarnaast de vermenigvuldiging van de drie en de vier, die het getal van twaalf geeft, het getal der jaarmantiden, en zoo ook van de stammen Israels en der apostelen. Dit nu is geen onschuldige bijzaak. In geheel de toneelwereld niet alleen, maar in alle hogere expansien spreken deze vaste verhoudingen gedurig mee, en bijna zeker kan men zeggen, dat een groot redenaar, zonder het er om te doen, van zelf in de deeling van zijn rede zulke vaste verhoudingen tot uiting brengt. Bij den beeldhouwer is het niet anders. Men weet 't toch hoe de verhouding en de deelen van het menschelek gelaat en van ons menschelek lichaam zich arithmetisch laten voorrekenen. Wie lager leeft merkt hier persoonlijk niets van; wie in hooger levensseer verkeeren mag, ontwaart 't telkens op nieuw. Met het oog hierop nu is het in hooge mate opmerkelijk, dat ook in de saamstelling van de profetieën van Jesaja, zulk een vaste getalsorde gevolgd is.

Deze vaste orde springt bij Jesaja's Godspraak zoo sterk in het oog, dat algemeen erkend wordt, hoe het eerste deel van Jesaja geordend is naar het essentieel, en daarentegen het tweede deel naar de orde van het cijfer drie. Drukt nu het zevental uit de in-aanraking-treding van het Goddelijke met het menschelek, alsoo de 3+4, dan is het geheel natuurlijk, dat in Jesaja's eerste deel, dat op het ingrijpen van de profetie in het wereldgebeuren wijst, niet de drie, maar de zeven het beheerschende getal is. Maar dan ook omgekeerd sprak het als van zelf, dat in het tweede deel van hoofdst. 40-66, waarin de Goddelijke orde en verhouding uitgaat, niet het zevental, maar de drie de orde beheerscht heeft. We kunnen niet tot in bijzonderheden deze tweeërlei indeling volgen, doch mogen er toch ook niet geheel over heen loopen. Men moet een zoo hoogstaande gifting als God ons in Jesaja's profetie schonk, leeren verstaan. Jesaja's geschrift moet niet maar als een boek van 66 kapitels voor ons liggen, zoodat 't onverschillig moet zijn, waar men het opent. Althans op meer gevorderden leeftijd moet men in Jesaja zijn ingeleefd, er zich in thuis gevoelen, en in elk deel ervan zoo zeer den weg weten, dat men terstond voelt waar 't om gaat. Nu springt het bij eenigzins nauwkeurige inzag van Jesaja terstond in het oog, dat het eerste hoofdstuk bedoelt een inleiding te zijn, dat straks daarop in het VI. hoofdstuk het verhaal volgt van zijn roeping tot profetie, en dat tusschen het eerste en het VI. hoofdstuk een viertal hoofdstukken inliggen die een eigen karakter dragen. Even duidelijk ontwaart ge 't, dat in Jesaja 13-23 tien hoofdstukken voorkomen, die wederom een geheel eigenaardig karakter vertoonen, daar ze het oordeel Gods over de steden der Heidenen ten gehoor brengen, zoo van Tyrus als van Babylon. Tusschen het zesde hoofdstuk en deze reeks oordeelen over de heidensche steden en volken, liggen er zes kapitelen van eigen strekking. Niet minder duidelijk merkt men de afzonderlijke betekenis van hoofdstuk 30-39,

die ons het gebeuren met Sanherib's inval in het heilige land teekenen, terwijl ook de daaraan voorafgaande elf hoofdstukken van 24-35 weer een geheel eigen positie innemen. Ook zonder bijzondere studie went dan ook een ieder die in de Schrift zich thuis gevoelt, hoe in Jesaja de onderscheidingen op elkaar volgen: het eerste hoofdstuk als inleiding, hoofdstuk 2-5 als summier, hoofdstuk 6 als profeten-roeping, hoofdstuk 13-23 het oordeel over de Heidenen, hoofdstuk 35-39 het gebeuren met Sanherib, en dan van hoofdstuk 40 af de Goddelijke Verzoening van 's Heeren volk.

Nauwkeuriger bezien echter blijkt ons, dat de 38 eerste hoofdstukken saamhooren, en met hoofdstuk 1, als inleiding, een saamhoorend geheel vormen, en dat dit eerste deel zich wederom in zeven deelen oplost. De inleiding die het eerste hoofdstuk ons voorlegt, is machtig, en vat in kort bestek saam het program van al wat volgen zal. Eerst de aangrijpende veroordeeling. In Jeruzalem is 't als in Sodom en Gomorra geworden. Er is nog slechts een klein overblijfsel als een nachthutje in den komkommertof. Bekeert Jeruzalem zich niet, dan zal ook 't bange oordeel welhaast losbreken. Maar hoe ontzettend ook dit oordeel zal zijn, toch komt er verzoening. Sion zal straks door recht verlost worden. Dan zal Jeruzalem weer een stad der gerechtigheid, een getrouwe stad genoemd worden. vs. 26, en 't schuin zal op 't allernieuwst worden afgeschuimd. (vs. 25). Wat nu biedt deze inleiding anders dan een korte samenvatting van de drie hoofdstukken, die oeveral in heel Jesaja's profetie zullen uitkomen. Op die inleiding volgt dan het eerste van de zeven deelen. Het eerste deel is de ontbranding van den toorn Gods tegen het volk als geheel genomen, en wordt besloten met het verhaal van Jesaja's roeping, die met deze zedelijke en geestelijke verwakking van het volk in rechtstreeks verband stond. Daarop volgt in hoofdstuk 7-12 het tweede deel, waarin tegenover de ontbranding van Gods toorn in deel één, alsnu de vertroosting van Immanuel gesteld wordt. Deze twee eerste deelen vormen, bijkens hun saamhoorende eenheid, de twee stukken van een machtige gedachte: eerst komt de uitgieting van Gods toorn tegen de zonde van het volk, en in het tweede deel de openbaring van de Verzoening die komt, en beide deelen zijn gescheiden door de roeping in hoofdstuk VI, die aanduidt, hoe de profetie gezonden en geroepen was, om den toorn Gods en de verzoening en vertroosting voor te bereiden. Na deze twee saamhoorende eerste deelen volgt dan als derde deel het oordeel Gods over Babel en Tyrus en alle heidensche machten. Dit derde deel loopt van 13-23. Hierop volgt dan als vierde deel hoofdstuk 24-27, waarin de eindtriumf van het Godsrijk van 's Heeren volk als vergezicht opdoemt. In het vijfde deel, hoofdstuk 28-33, wordt ons dan de afval van 't volk van Assyrie geteekend. In het zesde deel toont een apocalyptisch vergezicht, hoe 's Heeren volk geholpen en in 't eind gered wordt. En ten slotte geeft het zevende deel, hoofdstuk 34-39, ons het gehele met Sanherib, en Jeruzalem's tijdelijken triomf. Na dit aldus in zeven stukken uiteenvallende eerste deel, volgt dan daarop het tweede deel van Jesaja 40-66, en dit deel wordt niet meer door het zevental, maar door het drietal beheerscht. Zoo sterk zelfs, dat niet alleen 't geheel in drie groote stukken uiteenvalt, maar dat elk van deze drie stukken nogmaals in drie deelen is te splitsen, zoodat het geheel in negen openbaringen uiteenvalt, die dan in het slot een pericope ontvangen ten besdint.

Denkt men nu terug aan wat opgemerkt is over den kleinen omvang van Jesaja's geschrift, dat over vijftig jaar verdeeld, niet meer dan één bladzijde schrifts per jaar zou uitteven, dan is 't toch ondenkbaar, dat een zoo hoogstaand profetie als Jesaja niet meer dan die 50 bladzijden met het groot geheel van zijn Godspraak zou hebben kunnen vullen. Er is dan ook geen twijfel, of, was alle Godspraak van Jesaja opteekend en verzameld, zoo zou de verzameling veel, veel groter zijn geweest. Zulk een algehele verzameling blijkt echter niet in het Goddelijke plan van de Schrift te hebben gelegen. Het zoo sterk sprekend voorbeeld van Jezus bewijst dit. Nemen we alles saam wat de vier Evangelien ons omtrent hetgeen Jezus sprak en mededeelde, bijeen, zoo zou het geen stofje voor meer dan een maand prediking opleveren. Er is dan ook geen twijfel of Jezus heeft veel, veel meer tot de schare en tot particulieren, en 't bijzonder tot zijn discipelen,

gesproken, waarvan de heugenis voor ons te loor ging, en waarvan ons niets gemeld werd. Veeleer trekt hier de aandacht, dat de verhouding die tusschen het eerste deel van Jesaja, en het tweede deel dat met hoofdstuk 40 begint, zich voordoet, tot op zekere hoogte zich bij den Messias herhaalt. Ook bij den Christus toch liggen naast elkaar enerzijds de drie eerste Evangelien, en daarnaast geheel afzonderlijk, het Evangelie van Johannes. Niets nu ligt meer voor de hand, dan om deze inderling die we in de Evangelien vinden, ook bij Jesaja uit te wijzen. Zoo bij Jesaja als bij den Messias komt het onderscheid tusschen beide berichten toch hierop neder, dat we bij Jesaja in hoofdstuk 1-39 en zoo ook bij Jezus in de drie eerste Evangelien, het publieke optreden, onder de schare op den voorgrond zien staan, terwijl dan daarna zoo in Jesaja 40 v.v. als in de slotkapitelen vooral van het Evangelie van Johannes, de verborgen omgang van 't Goddelijke met de menschele omgeving meer de overlevering beheerscht. Tot op zekere hoogte althans is het eigenaardig en intiem karakter van Jesaja 40-66 met het even intiem karakter van Johannes 14-17 te vergelijken. Vandaar dat beiden alle eeuwen door zoo hooge aantrekkelijkheid op wie geestelijke gestemd was, hebben uitgeoefend. Van daar dat ook hier gezegd mag, dat Jesaja's bundel onvolledig, en zijn profetische openbaring niet af zou geweest zijn, indien Jesaja 40-66 zijn openbaring niet voltooid had. Het is juist met het oog hierop, dan ook opmerkelijk, hoe de moderne critiek wel Jesaja's eerste deel wil laten gelden, en zoo ook in de drie eerste Evangelien echte stof aanvaardt, maar dat ze en bij Jesaja en bij Jezus door de verwerking van Jesaja 40-66 en door de onechtverklaring van Johannes Evangelie, de hooge openbaring van het intiem-geestelijke uitbende. Wie dezen geestelijken toon kan opvangen, voelt dat het Evangelie onvolledig zou zijn, zoo we Johannes 14-17 niet bezaten, en zoo ook zou de profetie onvolledig zijn gebleven, indien aan Jesaja's eerste deel het tweede deel niet ware toegevoegd.

Nu te zeggen, dat het daarom toch zeer wel denkbaar was, dat een eruw en meer na Jesaja's sterven een ander geestelijk, hoogstaand Zieners geroepen was om Jesaja 40-66, aan wat van hem overgeleverd was, toe te voegen, gaat uit zulk een ooraak niet op. In de eerste plaats toch is niet wel aan te nemen, dat de grootste Zieners van Israël een verder totaal onbekend persoon zou gebleven zijn, en dat later het heilige product van diens Zienerschap door een onbekende onder Jesaja's naam zou zijn uitgedragen. Er is niets hoogers en rijkers in geestelijk opzicht alle eeuwen door in Israël over menschele lippen gevloeid of uit een menschele pen op 't perkament gebracht, dan wat thans nog altoos in Jesaja 40-66 voor ons ligt. De hooge geestelijke positie nu, om zulk een schat van geestelijken inhoud in geestelijke taal te kunnen voortbrengen, is niet denkbaar bij een geheel onbekend persoon. Wie zou optrad en schrijven kon, over een anoniem persoon zijn gebleven, kan wiens werk door een evenzoo onbekende als derde persoon beschikt werd. Ware het tweede deel niet van Jesaja, maar van een ander herkomstig, dan zou die ander Zieners, hooger dan Jesaja hebben gestaan, en ware het volstrekt onannemelijk, dat zulk een eenig hoogstaand man een geheel onbekende in Israël zou gebleven zijn, zoo onbekend zelfs, dat zijn naam niet tot het nageslacht doordrong. En hierbij komt in de tweede plaats, dat de profetie in Israël geen op zichzelf staand verschijnsel bij enkele, los naast elkander staande individuen is geweest, maar dat de profetie in Israël één groot, machtig organisch geheel opleverde, en dat in zulk een groot organisch geheel de voltooide opbloeiing ten slotte zich in één machtig persoon vooral zijn deelen saamvat.

Tenkenend voor Jesaja's machtig optreden is, geheel afgescheiden hiervan, zijn daadwerkelijk ingrijpen in de geschiedenis van Israël te Jeruzalem bij Sanherib's inval. Ten slotte toch kwam het daarbij neder op de vernietiging van Sanherib's leger door een ingrijpende daad Gods, waarvan we in Jesaja 37: 36 dit kort bericht lezen: "Toen voer de Engel des Heeren uit, en sloeg in het Lager van Assyrië honderdvijf en tachtig duizend mans." Hierbij lette men vooral op wat reeds in Jesaja 31: 8 geprofeeteerd was. Daar toch heeft het: "En Assur zal vallen door het zwaard niet eens mans, en het zwaard, niet eens menschen, zal hem verteren, en hij zal voor het zwaard vlieden, en zijn jongelingen zullen versmelten, en hij zal van vreeze